

Fővárosi ügyek.

A főváros egyesítésének jubileuma.

— Diszközgyűlés a Vigadóban. —

A főváros törvényhatósági bizottságának dr. *Bárczy István* polgármester bejelentette, hogy ma negyven éve egyesítették törvényhozás útján Pestet Budával és Ó-Budával. Indítványára ezt az emlékeztető napot hétfőn délután diszközgyűlés keretében ünnepelték meg.

Az ünnepély impozáns módon, a főváros méltóságának megfelelő komoly, de amellyel lelkes hangulatban folyt le. A Vigadó nagytermét szintűl megöltötte a közönség, amelynek sorában ott láthattuk Budapestnek valóban színe-javát. A fogatok, autók már a kora délutáni órákban közel egy órahosszat gyors egymásutánban követték egymást. Az érkező vendégeket a bejáratnál magasabb rangú tisztviselők fogadták és előzékenyen kalauzolták. A lépcsőházat és a feljárókat egész a terem bejáratáig diszruhába öltözött daliás városi hajduk tarkították.

A teremben, a bejárat közelében rögtönzött hatalmas emelvényen a polgármester, a három alpolgármester és a tanácsnok-főjegyző foglalt helyet. Az emelvénytől jobbra a tizenhét tanácsnok, balra pedig az árvaszéki elnök, főorvos, főszámvevő és az előjárók ültek. A közönség számára fentartott helyeken az első sorban a főváros néhány nyugdíjazott főtisztviselője és az a nyolc városatyja ült, akik már az egyesítéskor is tagjai voltak a törvényhatósági bizottságnak. A következő sorokban a közgyűlés tagjai ültek és pedig csaknem teljes számban. Jobbról-balról a nem hivatalos vendégek foglalták el a széksorokat és ezek között százával ültek fiatal, szép, elegáns urak, nők, éppen úgy, mint a jobboldali félelemlen, ahol az első három széken *Sándor János* belügyminiszter, *Némethy Károly* belügyi államtitkár és *Boda Dezső* főkapitány ült.

A diszközgyűlés kevéssel négy óra után vette kezdetét. A Budai dalárda elénekelt a Himnusz, amit a közönség állva hallgatott végig.

Ezután dr. *Bárczy István* tartotta meg másfélórás ünnepi beszédét. Elmondta, hogy a rövid negyven év alatt mint lett Budapestből a mai nagy, csodálatos szép székesfőváros. Kronologikus sorrendben ismertette, hogy milyen intézmények létesültek a közegészség, a közlekedés, az élelmezés, építkezés terén és minden más irányban. Élénk derűtséget keltett az az aktuális vonatkozású visszapillantása, hogy negyven évvel ezelőtt a történetírók Pest város nevezetességei között első helyen említették a *sóhivatalt*, mint impozáns középületet. Beszédének főképen befejező része keltett élénk tetszést és nagy hatást, mikor felhívta a figyelmet arra, hogy a most következő tíz év alatt minő rengeteg sok nagyjelentőségű intézményt törekszik majd a főváros létesíteni.

A megnyitó beszéd után *Márkus József* nyugalmazott főpolgármester üdvözölte a negyven év óta működő bizottsági tagokat, akiknek nevében *Rupp László* udvari tanácsos mondott köszönetet.

Ezután lapunk illusztris főmunkatársa, *Molnár Ferenc* író, fővárosi bizottsági tag, lépett az előadói emelvényre. A népszerű, közkedvelt városatyát lelkes éljenzéssel, tapssal üdvözölték. A hölgyek, akiknek jó része azért jött el, hogy Molnárt hallhassa, finom kis zsebkendőiket is lobogtatták. És Molnár azzal honorálta ezt a lelkes fogadtatást, hogy nem ünnepi beszédet mondott, hanem, amit közvetlen melegséggel elmondott, az remeke, egyik legszebb alkotása a magyar irodalomnak, amelynek szépségét csak az a szeretet mulja felül, amelyet fővárosunk iránt érez és amely szeretetet beszédének minden mondatával, minden szavával igyekezett a hallgatóság szívébe is minél mélyebben beoltani.

Percekig ünnepelte a lelkes hallgatóság Molnár Ferencet, majd a Budai Dalárda elénekelt a Szózatot és ezzel a valóban szép ünnepély véget ért.

Molnár Ferenc előadását közvetlen a Napi

hírek előtt egész terjedelemben, külön cikkben közöljük.

A diszközgyűlés lefolyásáról itt adjuk részletes tudósításunkat:

Bárczy István polgármester beszéde.

Ezelőtt kerek negyven esztendővel, amikor Pest, Buda és Óbuda egyesítése alkalmából Budapest törvényhatósági bizottsága megalakult, Havas Ignác miniszteri biztos megnyitó beszédet tartott. Ezután megválasztották a tisztviselőket, s a végleges megalakulás napját 1873. évi november 17-ére állapították meg, mint amely napon megszűnt a három város külön igazgatása s megindult az egyesített új főváros gépezete.

Az egyesítést sok tanácskozás előzte meg s ezen nem is lehet csudálkozni, mert nagyon sok bonyolult közérdekű dolgot kellett előzetesen tisztázni, sok érdeket méltányosan kiegyeztetni, kielégíteni. Sokkal nehezebb kérdés volt, mint amilyen a nyugateurópai városok környékén levő egyes községeknek a városhoz való csatolása s mint a többek között Bécs város két ízben történt területnagyoobbítása. Nálunk valósággal arról volt szó, hogy az addig létezett három város megszűnt s megszületett belőlük Magyarország nagy sorsra hivatott új fővárosa.

Hogy az egyesítés előtt mi volt a három város, bizony, akik akkor nem ismerték, alig tudják elképzelni. Ha nincs is igazuk azoknak, akik az akkori Pestet és Budát falunak mondják, de bizony inkább provinciális városnak illettek be, mint fővárosnak. Persze ez alatt is nem a mai modernebb vidéki városainkat értem.

Mielőtt tovább mennék, bevallom, hogy a negyven év előtti Budapestre csak nagyon homályosan emlékszem, mert épp akkor indultam el egy kis fekete táskával az oldalamon a kultura rögzés útján a belvárosi Cukor-utcai elemi iskolába, amelynek épülete éppen most szolgál ki s alakul át a legközelebb ideiglenesen fővárosi könyvtárrá. Mégis emlékszem jól, hogy a Józsefvárosban az Ósz-utca 28. számú háromemeletes báró Révai-ház, amely most a Mikszáth Kálmán-terem van s amelyben töltöttem diákéveim korszakát, arról volt nevezetes, hogy azontúl kifelé ilyen nagy háromemeletes ház nem volt több.

Miután azonban személyes visszaemlékezésün nem nyújtanak elég alapot a mai Budapesttel való komoly összehasonlításra; bocsánatot kérve a szubjektív kitérésért, igyekszem az egykorú térképek és adatok alapján körülírni, mely területre szorított akkor a főváros sűrűbben beépített része.

Negyven évvel ezelőtt a főváros beépített része bizony nagyon kicsi volt még. A Lipótvárosban a mai Markó-utcán kívül csak egyes elszórt házak s néhány malom állott, a Teréz- és Erzsébetváros beépített része megszűnt a mai Nagykörút táján, azonkívül csak a Király-utcában s az Aradi-utcában álltak házak sűrűbben, a többi utcákban csak egyes elszórt házakat, többnyire kicsi kerti házakat találunk. A Kerepesi-ut mentén kihuzódott a város a Rottenbüley-utcáig, de a mellékutcákban alig volt még néhány nagyobb ház s odább kifelé teljesen kiépítetlen volt a tájék, egyedül a Száz-ház csoportja állott már. A Józsefvárosnak és a Ferencvárosnak is csak belső részei voltak sűrűben beépítve, a külső utcákon, bár a mai utcahálozat nagyobbára már megvolt, gyéren álltak az apró földszintes házak és sok utcában alig volt egy-két ház. Budán a Viziváros és a Tabán, s részben a Krisztinaváros volt a teljes beépített rész, a Várhegyen túl még a Vérmező belső szélén huzódott egy sor ház s az alagút tájának néhány utcája volt gyéren beépítve, de a Vérmezőn túl már alig voltak házak, a Városmajor-utca és a Retek-utca jelölték a város határát. Ujlak keskeny beépített terület rész volt s Óbuda is alig terjedt túl a mai Főtérre és a Pacsirtamező-utcaig.

40 év előtt 9300 épületünk volt, ma kétszer annyi van: 18.100. De a 40 év előtti 9300 épületnek négyötöd része földszintes volt és csak 2 százaléka (200 épület) volt 3 és 4 emeletes, míg ma a földszintes épületek száma lefogyott 80 százalékról 50 százalékra (a város belső részein 40 százalékra) és a 3 és 4 emeletes házak száma fölmerkedett 200-ról 17-szer annyira, 3370-re. A 3. és 4. emeleten 40 év előtt 17.000 ember lakott, ma 387.000. A földszinti lakók száma megapadt, minthogy a város fejlődésével a földszintet az ipar és kereskedelem foglalta el. A lakások száma volt az egyesülés után első népszámláláskor 1880-ban 72.000, ma 180.000 és a szobák száma 1874-ben 91.000 és ma 327.000.

A budapesten épült házak összes építkezési költsége 1874-től 1912-ig 1800 milliót tesz, tehát közel 2 milliárdot. E befektetés hozadéka házbérvédelem alakjában 1874-ben 45 millió, 1912-ben 181 millió korona volt. Maguknak a közigazgatási épületeknek az értéke 1874-ben 1.300.000 frt volt, a maiak értéke 20 millió koronánál több.

A városok egyesítésekor a fővárosi közmunkák tanácsa már működik s minthogy a kormány is kiválóképp e hatóságot támogatja, természetes, hogy az elmúlt 40 év nagyrésztében ez a hatóság

nagyobb súlylal lép fel a városrendezési és városépítési kérdésekben.

Ha azokat a nevezetesebb középületeket és közérdekű intézményeket akarnánk felsorolni, amelyek az elmúlt negyven év óta épültek, talán vissza is élnek tisztelt közgyűlés türelmével.

A város kiépítése természetes vonatkozásba áll a népesség számának emelkedésével. Amint fejlődött és épült a város, úgy haladt a bevándorlás folyamata, amely, mint tudjuk, mindenütt a város felé irányul és amely az ezzel együtt növekedő természetes szaporodással felduzzasztotta a népességet az 1874. évi 300.000-ról 930.000-ra. A népességnek ilyen nagyméretű fejlődését ez alatt az idő alatt Európában csak néhány német város (Lipsee, Köln, München és Dreza) és Bécs mutat, azzal a különbséggel azonban, hogy ezek növekedésében nagy szerepe van szomszédközségek több ízben történt bekebelezésének is, amely tényező nálunk eddig teljesen hiányzik. Éppen az utóbbi körülményre való tekintettel, bizvást állíthatjuk, hogy az utolsó negyven év alatt Európa egy városának lakossága sem szaporodott olyan arányban, mint a miénk.

Budapestével együtt a szomszédközségek népessége felszaporodott (1870—1910) 36.000-ról 240 ezerre. Ha a szomszédközségek közül csak azok népességét számítanok Budapesthez, amelyek vele már teljesen össze vannak építve és amelyek, ha közigazgatásilag nem is, de egyébként a gyakorlati élet minden vonatkozásában vele egy szerves egészet alkotnak, úgy Budapest lakossága ma már jóval túlhaladná a milliót, körülbelül 1.200.000-re menne.

1874-ben Budapest Európa nagyvárosai között a 16-ik volt; ma a 9-ik. (London, Páris, Berlin, Bécs, Szentpétervár, Moszkva, Konstantinápoly, Hamburg, Budapest). Budapest maga mögött hagyta 1870 óta Liverpoolt, Glasgownt, Nápolyt, Manchester-t, Birminghamet, Madridot, Lyont és Marseillet és ha a környék hozzácsatolása megtörténik, úgy el fogja hagyni Hamburgot is. Ha tehát Kelet-Európa három nagy városától eltekintünk, tudniillik Szentpétervártól, Moszkvától és Konstantinápolytól, úgy elmondhatjuk, London, Páris, Berlin és Bécs után Európa civilizáltabb részének következő legnagyobb városa Budapest. Azt hiszem ez a tény meghaladja a 40 év előtti dérek pestiek és budaiak legtulzottabb reményeit.

A megszorodott népesség természetesen több tekintetben más jellegű és összetételű is, mint az 1874. évi volt és e változások közül megelégedéssel emelhetünk ki egynéhányat. Az egyik a népesség majdnem teljes megmagyarosodása. 1874-ben a népességnek kevesebb mint felé vallotta magát magyarnak, ma magyar anyanyelvű 86 százalék és a fejlődés ebben az irányban következetesen és erősen halad tovább.

A fejlődésnek egy másik örömdetes vonása a közoktatásra hozott áldozatok következménye:

	1874-ben	1912-ben
a közoktatásügyi kiadások összege	1½ mill. K	30 mill. K
az iskolák száma volt	100	363
az osztályok száma	385	2.961
a tanulók száma	17.500	99.500
a tanérek száma	300	3.455
az iskolai épületek és telkek becserétké	4 millió K	61 millió K

Ez áldozatok eredményeképpen a népesség műveltsége is emelkedett. Míg 1870-ben a 15 éven felüli népességnek csak kétharmad része tudott írni, olvasni és egyharmad része analfabéta volt, ma 91½ százalék tud írni és csak 7 és fél százalék analfabéta, az utóbbiak többnyire korosabb, vidékről bevándorolt egyének.

	1874-ben	1912-ben
A kórházak száma volt	27	67
Az ágyak száma	3000	14.000
A beteglétszám	33.000	137.000

	1874-ben	1912-ben
A kórházak becsértéke	2.056.000 K	21.000.000 K
A főváros közjótékonyági kiadásai kitettek	117.000 K	1.174.000 K

Néhány adat a városi élet különféle nyilván-tartásáról:

Vasuton és hajón érkezett és elutazott 1874-ben 1¼ millió ember 1912-ben 49 millió ember.

A közúti vasut forgalma 1874-ben 7 millió ember, 1912-ben 119 millió ember.

A helyi személyforgalom (a hidakkal együtt) 1874-ben 20 millió ember, 1912-ben 240 mill. ember.

Az áruforgalom vasuton és hajón 1874-ben 19 millió métermáza, 1912-ben 112 millió métermáza.

A levélpostai küldemények száma 1880-ban 22 millió drb, 1912-ben 146 millió drb.

A táviratok száma 1874-ben 415.000, 1912-ben 2.700.000.

A telefonelőfizetők száma 1882-ben 289, 1912-ben 18.000.

A telefonbeszélgetések száma 1890-ben 6 millió, 1912-ben 74 millió.

Az interurban beszélgetések száma 1890-ben 53.000, 1912-ben 733.000.

A muzeumok száma 1874-ben 3, 1912-ben 14. Évi látogatottságuk: 1874-ben 93.000 ember, 1912-ben 480.000 ember.

A színházak száma 1874-ben 2, 1912-ben 11.
A színházak befogadóképessége 1874-ben 2500

1912-ben 14.400.

Idegenforgalom 1885-ben 102.500, 1912-ben 250.000.

Beruházások 1874—1912. között a zárszámadás alapján.

	(Sorrend: a beruházott összeg nagysága.)
1. Útca-, utépités és burkolásra	68 millió K
2. Községi iskolákra	53 " "
3. Vízvezeték, közkutakra	44½ " "
4. Gázművekre	37½ " "
5. Városrendezési célokra	33½ " "
6. Városi villamosvasut részvényei	28½ " "
7. Templomok, imaházak építése	23½ " "
8. Csatornahálózat	22½ " "
9. Beruházások és egyéb nem közjellegetű épületek építése	21 " "
10. Vásárcsarnokok, vásárterek	19 " "
11. Községi közigazgatási épületek (a két városháza és előljárósági épületek stb.)	18 " "
12. Kórházak	12½ " "
13. Közfürdők, fertőtlenítő intézet, egyéb közegészségügyi intézmények	11 " "
14. Telkek vásárlása	11 " "
15. Kereskedelem, forgalom céljaira	8 " "
16. Vágóhidak	8 " "
17. Kikötők, rakpartok	7½ " "
18. Városszépítési célokra, parkokra, szobrokra stb.	7½ " "
19. Laktanyák építése	7½ " "
20. Városi vállalatok létesítésére	6 " "
21. A Ferenc József- és Erzsébet-hidak építésével kapcsolatos kiadások, szabályozások stb.	4½ " "
22. Temetők	4 " "
23. Városi villamos művek	3 " "
24. Folyószabályozás, árvízvédelem	3 " "
25. Szükséglakások, szegényházak, árvaházak, szeretetházak s egyéb szociálpolitikai célokra	27½ " "
A beruházások összege	490 millió K.

E 490 millió koronából: 160 millió korona a községi alap bevételeiből és 330 millió a kölcsönökből került ki. Összesen félmilliárd korona beruházás.

Ezzel szemben a főváros vagyona 1874-től 1912-ig 107½ millió koronáról 645 millió koronára emelkedett.

Ha szembeállítjuk a teher és a vagyon tételt, úgy azt találjuk, hogy a főváros tiszta vagyona is tetemesen emelkedett. Volt ugyanis tiszta vagyon 1875-ben: 81.356.530 korona, 1912-ben: 287.277.909 korona. Vagyis nettó vagyongyarapodás 200 millió K, azaz 253 %.

Végül megemlítem, hogy a főváros hivatalaiban és intézeteiben alkalmazottak száma, beleértve az altiszteket, a szolgákat és állandó munkásokat is, 1874-től 1912-ig 1510-ről 8543-ra emelkedett, még pedig a közigazgatási tisztviselők és hivatalnokok száma 523-ról 1987-re, a közoktatási személyzet pedig 410-ről 3934-re. A többi a különféle intézetekre és üzemekre esik. Az összes személyzeti kiadások összege 1874-ben 2½ millió korona volt, 1912-ben pedig majdnem 23 millió korona.

Igen tisztelt közgyűlés! Mielőtt előadásomat befejezném, még egy kéresem van. Használjuk fel ezt az alkalmat arra, hogy előkészítsük az igazi jubileumot, a tíz év múlva bekövetkezőt, a felszabadult Budapest bemutatását. Szerencse, hogy még van tíz évünk, mert szükség van rá. De ennyi idő alatt sokat is művelhetünk. Sokszor elgondolkozom, hogy mi mindennel kell akkorára készen lenni. Milyen szép lenne akkorára bemutatni az új város-házat, amely címere lesz a másfél millió lakosú fővárosnak, szemben az új Erzsébet-sugarattal, mely a város-házától a Városligetig vezet, szebbnél-szebb házakkal és értékes üzletekkel, mellette jobbra-balra a régi, levegőtlen utcák, házak helyén egész új, egészséges városdarab. A Tabán mintaszerűen megépítve a belső város legkellemebb lakórésze, a Gellérthegyre kétoldalról fölvezető síkló, a Citadellában nyüzsgő élet, a Gellérthegy alján Európa legszebb fürdője, a piaristák épülete helyén a legszebb hotelek egyike. Hidvámról és alagutvámról már csak úgy beszélünk, mint rossz álomról, s esodálkozni fogunk azon, hogy valamikor ilyen is volt; a Hungária-ut mentén az új hid megnyitása után egész új városvezet kezd épülni; a Boráros-téri új hid budai feje és a műgyetem között feltöltött és parkozott állandó kiállítási területen nagy nemzetközi városi kiállítás; a Lágymányoson, Kelenföldön, valamint a VI. és VII. kerület külső részén megállapított új szabályozás után kialakult és tökéletesen csatornázott területen széles közlekedő utak, nagy népparkok készülnek; a budai hegvidék Pest felé néző lejtőin a florenai viale dei Collihoz hasonló kilátásos széles kocsutak, azonkívül villamos vasutak, autobuszok által hozzáférhetővé tett családi lakótelepek és nyaralótelepek, — új, modern pályaudvarok, természetesen nem utszinben futó vonalakkal, — a Csepelszigeten nagyszabású kereskedelmi kikötő megfelelő teher-

pályaudvarral, elevátorral, áruaktákkal és gyártelepekkel; a város körül messze terjedő pompás kerti gazdaságok tehenészetek, — nagyszabású modern kórházak, szülőházak, csecsemő-intézetek, — a Kamara-erdőben mintaszerű szegénygondozó intézet, a munkanélküliség esetére való biztosítás szervezése, egészséges, olcsó városi lakások szaporítása, szigorú lakásfelügyelet, tuberkulitikusok köztelen elköltöztetése és felügyelete, üdülőtelepek, nagyszabású homokos partu népfürdők, városi olcsó zuhanyfürdők, kifogástalan jó karban tartott tiszta utak, parkok és köztérek, jól szervezett közjótékonyági és gyermekvédelmi igazgatás, modern közbiztonsági, nagyszabású hűserszarnok, modern áru-csarnokok az élelmiszernagykereskedelem számára, sűrűn látogatott nagyszabású városi könyvtár és szabad iskola, városi műhelyek, a megélhetést elősegítő, könnyítő különböző intézmények és végül mintaszerűen pontos és jó városi közigazgatás. Ugyebár mindez szédítő utópia? — pedig nem, csak a tíz év kevés. Ezeket mind meg kellene csinálni s meg is fogják csinálni, csak hogy esetleg nem mi, hanem az utódaink. S ha ez legalább nagyjában meglesz, az lesz Budapest igazi jubileuma.

Ez rem álmodozás, tisztelt közgyűlés, hanem az átértése annak, hogy az aggódó kételkedők, peszsimisták, okoskodók, hátráltatók, kicsinyhitűek elől elszalad az élet, — és hogy ez az a tér, ahol mi felvehetjük a küzdelmet a betegségekkel, a nyomorúsággal, a műveletlenséggel, az elégedetlenséggel. Pénzügyi lehetetlenség ilyen dolgokban nincs, legfőkébb kezdetben és itt-ott átmenőleg. Ha végiggondolom újra az előbb felsoroltakat, akkor itt az emberek erősebbek egészségesebbek lesznek, munkaképességük fokozódik, tovább élnek. Nem ez a főfeladata egy igazi modern városigazgatásnak? Nem fényes példája-e ennek az elmúlt 40 esztendő? Igen tisztelt közgyűlés! Sokszor beszélünk a város szempontjából produktív és improduktív beruházásokról. Holott improduktív beruházás a városra nézve egyáltalán nincs.

Ez utóbbi állításom igazolására vegyünk elő példát. Az u. n. improduktív beruházásaink között a főtétel az iskolák építése. Nem is beszélve arról, hogy a multban, amikor éveken át új iskolákat nem épített a főváros, mennyivel drágábban, rosszabbul és egészségtelenebb módon helyezte el az iskolás gyerekeket iskolai célokra drágán átalakított s a bérlet lejártaival még drágábban visszaalakítottó bérházakban, sok száz lakás kiszorul a forgalomból, maga növelte a lakásszükséget és fokozta a lakásdrágaságot. Már most, ha ezzel szemben meggondoljuk, hogy egy iskola építéséből hány ember él: építéskor, vállalkozók, szakmunkások, napszámások s viszont tovább a belőlük élő iparosok és kereskedők, hány száz és száz csatornán folvik, cseresznek vissza fogyasztási adóban, városi vámban, egyenes adóban, különböző városi üzemek jövedelmében az, amit a város beruházásokra fordít. A város által kifizetett pénzek száz és száz kézen átmenve így térülnek vissza apránként.

Nem tetszelgő, hivalkodó, mindenáron alkotni vágyó ambíció beszél belőlem, t. közgyűlés, hanem az a meggyőződés, hogy ennek a nagy vonásokban odavetett programnak a végrehajtása jelenti a gazdasági fellendülést, az emberek boldogulását, egészségét, jelenti az idegenforgalmat, jelenti a komoly és életérős magyar műveltség gyarapodását, jelenti egy olyan világszerte bámult város kialakulását, mely minden hadseregnél minden politikánál, minden diplomaciánál biztosabban, erősebben, fényesebben fogja megörökíteni a magyar faj fennmaradását.

Ezt érezték, ezt látták meg azok a kiváló hazafiak, akik már 1849-ben s aztán később újra süggették a három város egyesítését.

A 40-es évforduló valójában nem megszólaló jubilaris alkalom, már ezért sem akartunk ez országra szóló ünnepeket rendezni. Polgári szerűséggel kívántunk visszaemlékezni a mult megállni egy percre a mindennapi munkaköznyagot lélekezünk, hátratekintünk, megpróbálunk okulni a látottakon, keresünk új táplálékot a leltésedésre, s találunk is, aztán folytatjuk a munkát, ott, ahol elhagytuk. Előttünk ide, a régi pesti Városházába, ahol negyven évvel ezelőtt eltemették a nagy múltú, Pestet és Óbudát és ahol megszületett a magyarok büszkesége: Budapest, az a város, amelye hiába szidnak, ósárolnak, mert nekünk, minden városok között mégis a legkedvesebb, a legszebb a világon.

Márkus József ny. főpolgármester beszéde.

Tisztelt diszközgyűlés! Amidőn a törvényhatósági bizottság a mai diszközgyűlésnek megtartását elhatározza, elhatározásának indító oka nem a hivalkodás, hanem annak a kötelességnek az átértése volt, hogy beszámoljon annak a négy évtizednek a munkájáról, amely a három város egyesítése óta lefolyt, beszámoljon nyilvánosan, nemcsak a székesfőváros közönségének, hanem az egész országnak a színe előtt és hogy e beszámolás révén adatokkal igazolja, mennyiben bizonyult méltónak arra a nagy feladatra, amelyet az 1872 : XXXVI. törvényeikk megalkotása rótt rá.

Mély meghatottság vesz rajtam örök t. diszközgyűlés, amidőn felszólalok és nem ok nélkül, mert én azoknak a két teljes évre terjedő tárgyalásoknak, amelyek a három város egyesítését megelőzték s amelyeknek színhelye ez az épület volt, nem ugyan részese, hanem mint egyik napilapunk tudósítója, tanuja voltam.

S amidőn egybegyűltünk, hogy a mai napot, az egyesítés megtörténtének 40-ik évfordulóját ünneppé avassuk, önkéntelenül felujdulnak emlékezetemben az itt lefolyt tárgyalások; felujdulnak emlékezetemben azoknak a kiváló férfiaknak tisztelettel parancsoló nemes alakjai, akik a három város képviselőiben a tárgyalásokban részt vettek, azok irányát megszabták s azok sikerét biztosították; és feleslegdülnek fülemben az örömmek, a lelkesedésnek kitörései, amelyek az egyesítés nehéz munkájának befejeztével Budapest főváros első törvényhatósági bizottságának 1873. évi október hó 25-én történt megalakulásakor ennek az épületnek a falait betöltötték.

Szerencséjére Budapestnek, képviselőtestületében kezdettől fogva mindig voltak kiváló férfiak, akik átérzve Budapest hivatásának fontosságát, az első sorban küzdöttek Budapest és polgárságának közjáváért. Budapest nemzeti kulturájáért és gazdasági megerősödéséért; küzdöttek hévvel, lelkesedéssel, támogatva a gyöngéket, bátorítva a csüggedőket; bátorítva és lelkesítve nemcsak szavuk tüzevel, hanem egyuttal tetteik példájával is.

A ma záródó négy évtized alatt a többször ismétlődött gazdasági válságok, valamint az évről-évre rohamosan emelkedő terhek, amelyeket az önkormányzat terén mindögyre szaporodó kötelezettségeinken kívül különösen állami, országos érdekekől voltunk kénytelenek viselni és jórésztben még ma is viselünk, hosszabb-rövidebb időre bizony nem egy ízben megszübbasztották a törvényhatóság munkásságát és beköbba verték Budapest fejlődését. De a felmerült nehézségek, ha egy időre lassították is a fejlődés menetét, azt feltartóztatni nem voltak képesek; mert ime Budapest, amely megalakulásakor alig emelkedett túl a provinciális városok színvonalán, ma nemcsak hatalmas, erőteljes központja az országnak, amely a magyar államot, a magyar államiság eszméjét méltóan képviseli, hanem kulturája, intézményei, berendezései révén joggal kér magának helyet a világvárosok sorában is.

Önhittség nélkül elmondhatjuk, hogy a mű, amelyet a hazafiai bölcsesség és a város iránt táplált szeretet negyven esztendővel ezelőtt megalkottak, bevált. Megfelelt a hozzá fűzött jogos várakozásnak.

Illő azért, hogy a mai napon, amidőn az egyesítés negyvenéves fordulójának ünneplésére egybegyűltünk, hálával és kegyelettel emlékezzünk meg mindazokról, akiknek e mű megteremtésében részük volt.

Illő, hogy ez ünnepélyes órában magunkba szállva egy pillantást vessünk a múltba. De nemcsak illő, hasznos, sőt szükséges is ez a visszapillantás, mert csak ezuton kapcsolódhatik össze a múlttal a jelen, hogy azután annak sikerén felbuzdulva, annak tanulságain okulva, annál biztosabb kézzel rakhassa le a jövő szilárd, megingathatatlan alapjait.

Kövessük elődeinknek nemes példáját s egyesítsen mindnyájunkat, de egyesítse a jövő nemzedékeket is a mélységes szeretet, a fűséges ragaszkodás e városhoz, amelynek minden fényes palotája, minden szerény gunyhója, minden egyes röge drága és szent előttünk.

És ha a főváros és polgársága javára irányzott munkánkat és küzdelmünket ezentúl is ennek a szeretetnek termékenyítő melege fogja áthatni, Budapest diadalmasan fog tovább haladni a jövő töretlen ösvényein.

Azon polgártársainknak jórésze, akiknek kezébe a polgárság bizalma negyven esztendővel ezelőtt a város sorsának intézését leteite, fájdalom, már kidőlt sorainkból. Nem kétlem, hogy a székesfőváros törvényhatósága kegyelettel fogja megőrizni emléküket.

De a székesfőváros első törvényhatósági bizottságának tagjai közül még ma is életben vannak: Deutsch Samu, Harrer Pál, dr Hegedüs János, Hulicziusz Károly, dr Kunz Jenő, Mátyus Arisztid, Mérő János, Müller Vilmos, Radocza János, Rupp Zsigmond, Stiller Mór, Tolnay Lajos rendes, továbbá dr Adler, Zsigmond, Fenyvessy Adolf, dr Mezei Mór, Thék Endre, dr Weisz Jakab és dr Wekerle Sándor póttagok.

Az ugyanakkor és a legközelebbi években megválasztott főbb tisztviselők közül ma is életben vannak: Matuska Alajos nyug. alpolgármester, dr Sipőcz László nyug. árvaszéki elnök, Lampl Hugó nyug. főszámvevő, Havass Pál, Horváth János, Viola Imre és Kun Gyula tanácsnokok.

Hozzájuk fordulok s a törvényhatósági bizottság nevében igaz szívvel, meleg szeretettel üdvözlöm őket. Erdemeik előtt, amelyeket a három város egyesítésének, majd pedig az új főváros kiépítésének nehéz munkájában szereztek, elismeréssel hajolunk meg. A Gondviselés kegyelme megengedte nekik, hogy megérjék a város javáért folytatott odaadó munkájuknak bőséges termését és hogy egy

emberöltön át gyönyörködhessenek Budapest nagyarányu haladásában, mely ha vágyaikat nem is, de reményeiket bizonyára messze túlszárnyalta.

Fogadják a közgyűlés, fogadják a székesfőváros egész polgárságának köszönetét és háláját önfeláldozó, nemes munkájukért.

Indítványozom, hogy köszönetünk és hálánk érzelmeinek eme megnyilatkozását mai ülésünk jegyzőkönyvében is megörökítsük.

Nem zárhatnám be méltóbban felszólalásomat, t. diszközgyűlés, mint azzal a buzgó fohással, amelylyel a város polgárságának tisztos, patriarchai alakja: Havas Ignác miniszteri biztos küldetésének befejeztével Budapest első törvényhatósági bizottságától annak megalakulásakor bucsút vett:

— „Áldás, békesség, szerenese kísérje Budapestet és annak polgárságát.“

A válasz.

A közgyűlés Márkus József indítványát egyhangu lelkesedéssel fogadta el.

A veterár bizottsági tagok nevében Rupp Zsigmond udv. tanácsos mondott köszönetet az üdvözlésért. Mikor az emelvényre lépett, a közgyűlés tagjai meleg ovációval fogadták és ez az ováció megismétlődött, mikor rövid beszédét befejezte. Beszédében mindenekelőtt nagy köszönettel adózott azért, hogy őt és társait, akik már negyven éve tagjai a törvényhatósági bizottságnak, oly megkülönböztetett megtiszteltetésben részesítették és megígérte, hogy ezszent is minden erejükkel szeretett fővárosunk felvirágozásán fog dolgozni. Beszéde végén lelkes szavakka' ünnepelte a főváros jelenlegi polgármesterét, dr Bárczy Istvánt, aki a közgyűlés tagjai is percekken át zajosán éltették.

Rupp beszéde után Molnár Ferenc előadása következett, amit — mint a bevezetésben föl hívtuk rá olvasóink figyelmét — a Napi hírek előtt külön cikkben adunk.

— **Orvosi kinevezés.** A helyettes főpolgármester dr Schaffer Ármint a dunabalti kórházakhoz alorvossá nevezte ki.

— **Jelölés.** A kerületközi bizottság hétfőn délelőtt dr Bródy Samu elnöklésével tartott ülésében jelölt a szerdán betöltés alá kerülő állásokra. A tanácsosi állásra az összes kerületek Csupor József és Bereczel Jenő főjegyzőket jelölték. A tisztii ügyészi állásra Várady Jenőt, a három kerületi orvosi állásra Bergsmann Ignácot, Bereczky Gézárt és Steinberger Adolfot jelölték.